

Protecția vieții private în era orașelor inteligente

Privacy Protection in the Era of Smart Cities

Sebastian ANTOCE¹

Rezumat: Pornind de la premisa că protecția vieții private, prin componenta de protecție a datelor cu un caracter personal, constituie o valoare fundamentală consacrată la nivelul Uniunii Europene, prin acest articol se urmărește modul în care această valoare este pusă la încercare în contextul expansiunii orașelor inteligente și al utilizării pe scară largă a tehnologiilor digitale. Analiza pornește de la cadrul normativ european, cu accent pe Regulamentul general privind protecția datelor și examinează transpunerea acesteia în strategiile de digitalizare adoptate la nivel local. Studiul evidențiază provocări majore precum supravegherea excesivă a spațiului public, opacitatea proceselor decizionale și lipsa unor detalii semnificative privitoare la prelucrarea datelor. Prin intermediul unui studiu de caz, se dorește evidențierea nevoii imperative de reglementare clară și de implementare a principiilor de la nivel european, pentru a garanta că inovația tehnologică nu se realizează în detrimentul vieții private a cetățenilor.

Cuvinte-cheie: orașe inteligente, guvernanță digitală, inteligența artificială, supraveghere video

Abstract: This article begins from the fundamental premise that the right to privacy (especially its component of personal data protection) is a core value of the European Union, one that increasingly comes under pressure as smart cities expand and digital technologies become ever more invasive. The analysis starts from the European regulatory framework, with a focus on the General Data Protection Regulation, and examines the implementation of the framework into the digitalization strategies adopted at the local level. The study highlights major challenges such as excessive surveillance of public space, the opacity of decision-making processes and the lack of significant details regarding data processing. By analyzing a case study, the article aims to highlight the imperative need for clear regulation and implementation of European principles, to ensure that technological innovation is not carried out to the detriment of citizens' privacy.

Keywords: smart cities, digital governance, artificial intelligence, video surveillance

¹ Doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, e-mail: sebastian.antoce@yahoo.com;

1. Introducere

Încă din cele mai vechi timpuri, oamenii au urmărit să creeze orașe care să reflecte idealuri mai înalte decât simplele lor nevoi materiale². În consecință, proiectarea urbană a fost mereu mai mult decât o simplă planificare teritorială, cât mai ales un veritabil proiect civilizațional. De la polisul antic, în care viața cetății era strâns legată de valorile democrației și ale dezbaterii publice³, până la metropolele moderne construite în jurul infrastructurii din era industrială⁴, orașul a funcționat ca o oglindă a epocii și a tehnologiilor disponibile.

Din această rațiune, apare și noțiunea de „oraș ideal”, ca modalitate de proiectare a propriilor aspirații. La rândul lor, pictorii și filosofi renascentiști au creionat viziuni ale perfecțiunii urbane, prin diverse opere de artă. Un exemplu îl constituie așa-numitele reprezentări ale *città ideale*, păstrate în câteva lucrări enigmatice atribuite mai multor artiști, printre care și lui Piero della Francesca⁵.

Fiecare tablou arată un oraș simetric, ordonat, perfect proporționat, în care imprevizibilul uman pare exclus prin însăși configurarea inițială. Dincolo de frumusețea formală, se poate lesne observa că orașul ideal este un oraș în care nu sunt oameni. Accentul cade doar pe partea rațională, ce „schimbă chiar modul de configurare al teritoriului”⁶, ajungând să fie exclus elementul uman din cadrul respectivei așezări. Drept urmare, orașul idealizat riscă să devină ușor un spațiu inospitalier, în măsura în care este sacrificat cadrul profund uman.

La câteva secole distanță, în plină eră digitală, se conturează o nouă formă de organizare urbană, și anume cea a orașului inteligent. În centrul său se află ideea de optimizare⁷, iar tehnologia ajunge să devină „coloana vertebrală” a noii comunități.

Totuși, oricât de atrăgătoare ar fi, această viziune a progresului ridică întrebări esențiale cu privire la echilibrul dintre inovație și protecția drepturilor fundamentale. Într-un spațiu hiperconectat, în care datele circulă continuu și infrastructura digitală captează tot mai multe aspecte ale comportamentului

² M. Smith, *Form and Meaning in the Earliest Cities: A New Approach to Ancient Urban Planning*, în *Journal of Planning History* 2007, doi:10.1177/1538513206293713.

³ A. Kirkpatrick, *The image of the city in antiquity: tracing the origins of urban planning*, disponibil online la <https://dspace.library.uvic.ca/items/5b638142-907c-4b0f-b239-ffadd3246f95>.

⁴ M. Grabowski, *The 18th And 19th Century Industrialization Process as The Main Aspect of City Creation and Its Impact On Contemporary City Structures: The Case of Lodz*, disponibil online la <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/471/8/082046/pdf>.

⁵ M. Osti, *The Ideal Cities Of The Renaissance Between Dream And Reality*, disponibil online la <https://www.politesi.polimi.it/retrieve/a81cb05c-e403-616b-e053-1605fe0a889a/Tesi%20Mattia%20Osti.pdf>.

⁶ F. Zovico, *Presentazione* în A. Bonomi, R. Masiero, *Dalla smart city alla smart land*, ed. Marsilio, 2014.

⁷ C. Aoun, *The Smart City Cornerstone: Urban Efficiency*, disponibil online la https://www.climateaction.org/images/uploads/documents/Schnieder_smart-city-cornerstone-urban-efficiency.pdf.

individual⁸, dreptul la viață privată riscă să devină o valoare secundară, eclipsată de imperativele eficienței și controlului.

Drept consecință, se urmărește dacă dezvoltarea orașelor inteligente afectează sau reconfigurează protecția vieții private ca drept fundamental, îndeosebi prin prisma dreptului la protecția datelor cu un caracter personal. Ulterior, se va analiza dacă protecția datelor cu un caracter personal poate deveni o valoare a legislației europene, urmând o examinare a aplicabilității acestui principiu în realitățile urbane digitale. În cele din urmă, se va creiona o perspectivă critică asupra modului în care orașul inteligent poate rămâne, în același timp, un oraș al libertății.

2. Analiza conceptelor-cheie

Pentru a putea desfășura o analiză a implicațiilor pe care le comportă dezvoltarea orașelor inteligente asupra componentei de protecție a datelor cu un caracter personal, într-o primă etapă, se impune un efort de clarificare conceptuală. În această secțiune, se va urmări conturarea principalelor elemente definitorii ale noțiunii de „oraș inteligent”, din perspectiva atât a terminologiei utilizate, cât și a componentelor structurale și funcționale ale modelului urban.

Drept urmare, trebuie avută în vedere analiza cadrului normativ care reglementează protecția datelor cu caracter personal, cu accent pe consacrarea acestei componente a dreptului la viață privată ca valoare fundamentală în ordinea juridică a Uniunii Europene. Asemenea consacrare ridică, în mod firesc, întrebări privind efectele juridice și practice ale valorii fundamentale în contextul noilor paradigme tehnologice urbane, aspect ce va fi analizat în cadrul celei de a doua secțiuni.

2.1. Noțiunea de „oraș inteligent”

Cu titlu preliminar, se impune o precizare de ordin terminologic. În literatura de specialitate în limba română⁹, precum și în documentele administrative și normative elaborate de autoritățile publice locale¹⁰, noțiunile de „oraș inteligent” și „smart city” apar frecvent utilizate în mod echivalent.

Deși „smart city” reprezintă un anglicism, se poate constata că utilizarea sa ca termen echivalent pentru „oraș inteligent” este în mod larg acceptată în limba română, fără a genera ambiguități semantice sau dificultăți de interpretare.

⁸ L. Tonsager, J. Ponder, *Privacy Frameworks for Smart Cities*, disponibil online la https://mcity.umich.edu/wp-content/uploads/2023/03/Privacy-Frameworks-for-Smart-Cities_White-Paper_2023.pdf.

⁹ Exemplu de utilizare a celor două denumiri: A-M., Udriste, *Protectia Datelor Personale in Interiorul unui Smart City*, în *Curierul Judiciar*, 546, 2021.

¹⁰ Exemplu reprezentate de strategiile pentru orașe precum Deva sau Alba Iulia, disponibile la https://www.primariadeva.ro/images/uploads/documente/1_Strategia_Integrara_de_De dezvoltare_Urbana%28SIDU%29_a_Municipiului_Deva_pentru_perioada_2021-2027_.pdf sau https://www.apulum.ro/images/uploads/fisiere/Strategia_Smart_City_a_Municipiului_Alba_Iulia_2021-2030.pdf.

Echivalența este confirmată de practica instituțională curentă, în care ambele denumiri sunt folosite alternativ pentru a desemna același model urban. Prin urmare, în cadrul prezentei analize, ambii termeni vor fi utilizați în mod echivalent, fără a se face distincție de fond între aceștia.

În continuare, se poate observa că definirea noțiunii de „oraș inteligent” comportă o serie de dificultăți conceptuale, determinate în principal de natura sa complexă și interdisciplinară. Termenul reunește într-o singură sintagmă un cadru multidisciplinar, ce oferă o perspectivă de „sistem holistic”¹¹ asupra comunității. Întâi, se constată o componentă evident tehnică, aflată într-o dinamică accelerată, marcată de inovație și adaptabilitate. Distinct, se află elementul ce ține de planificare urbană, supus unor constrângeri juridice, sociale și administrative¹². Deși par în antiteză, cele două părți ale conceptului conduc la un caracter dual, ce face ca delimitarea precisă a noțiunii să rămână un exercițiu deschis, susceptibil de nuanțări în funcție de perspectiva de analiză adoptată.

Totuși, în ciuda pluralității de abordări, pot fi identificate două componente recurente în majoritatea încercărilor de definire la nivelul literaturii de specialitate¹³, și anume tehnologia și comunitatea urbană. Pe de o parte, orașul inteligent presupune o infrastructură tehnologică avansată, capabilă să colecteze, să prelucreză și să utilizeze în timp real date privind viața urbană. Pe de altă parte, această tehnologie este integrată într-o comunitate, un spațiu al oamenilor, cu propriile lor nevoi și dinamici sociale proprii.

O primă definire succintă, propusă de *Smart Cities Council*¹⁴, conturează orașul inteligent ca acel oraș care utilizează tehnologia pentru a îmbunătăți viața de zi cu zi a locuitorilor săi. Această formulare evidențiază finalitatea practică a procesului de digitalizare, și anume creșterea calității vieții urbane. Într-o formulare apropiată, *U.S. Office of Scientific and Technical Information*¹⁵ subliniază faptul că un oraș inteligent este un spațiu urban care optimizează condițiile de muncă, de locuire și de mediu prin utilizarea tehnologiei. În consecință, se poate observa în ambele definiții propuse un accent pus pe eficiență, sustenabilitate și orientare spre procesele de planificare urbană.

La nivel tehnic, definirea orașului inteligent tinde să includă referințe explicite la tehnologiile emergente care fundamentează acest model urban. Astfel, se reține frecvent utilizarea unor instrumente precum *Internet of Things*, *cloud computing* sau analiza *big data*, care permit o colectare și procesare continuă a

¹¹ F. Russo, C. Rindone, P. Panuccio, *The process of smart city definition at an EU level*, în *The Sustainable City IX*, 2014, doi: 10.2495/SC140832.

¹² Raportul StadtLABOR Graz, *Overview of definitions of „Smart City”*, disponibil online la https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/b3c8cbaf-a161-4a99-aaa0-b46a21b1135f/SMACC_Definitions_of_a_Smart_City.pdf.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Definiție redată în A. Ngai Siu, *Smart Cities - Overview, Open Data, Privacy and Management Issues, Standards and Solutions*, în *Urbanie&Urbanus*, Issue 5, p.78-90, 2021.

¹⁵ Definiție redată în raportul „Smart city- orașul viitorului” al Centrului de Excelență OSINT- disponibil online la https://www.sri.ro/assets/files/publicatii/12_Smart_City.pdf.

informațiilor privind infrastructura, mediul, mobilitatea, consumul energetic și alte aspecte ale vieții urbane¹⁶. Drept consecință, se reflectă accentul pus pe componenta tehnologică, în special pe capacitatea orașului de a se adapta și de a reacționa inteligent la schimbările din mediul său intern și extern.

Totuși, o înțelegere exclusiv tehnologică a conceptului ar risca să ignore dimensiunea umană și socială esențială a spațiului urban. Ca răspuns, în cadrul mai multor documente oficiale¹⁷, Comisia Europeană propune o abordare mai nuanțată. Pe lângă infrastructura digitală, sunt incluse elemente ce țin și de comunitatea urbană, și anume capitalul uman și social. Potrivit uneia dintre definițiile avansate, ideea orașului inteligent este „înrădăcinată în crearea și conexiunea dintre capitalul uman, capitalul social și infrastructura de tehnologia informațiilor, în scopul generării unei dezvoltări economice mai durabile și a unei calități mai bune a vieții”¹⁸. Această formulare evidențiază faptul că orașul inteligent nu este un scop în sine, ci un instrument în slujba dezvoltării sustenabile, care implică participare socială, inovație și incluziune.

Dincolo de complexitatea sa conceptuală, ideea de oraș inteligent se materializează într-o serie de domenii de intervenție care oferă în cele din urmă rezultate tangibile la nivelul vieții de zi cu zi. Componentele reflectă multiplele fațete ale vieții orașului contemporan și, în același timp, direcțiile în care tehnologia este valorificată pentru a răspunde nevoilor comunității. Nu poate fi identificat un model unic sau standardizat, însă, așa cum se reține și într-un raport al Parlamentului European¹⁹, există o serie de arii recurente ce alcătuiesc fundamentul oricărui demers calificabil drept „smart city”.

Un prim domeniu este cel al guvernării inteligente, care presupune utilizarea tehnologiei digitale pentru optimizarea procesului decizional, creșterea transparenței și facilitarea interacțiunii dintre administrație și cetățeni. Instrumentele permit consolidarea unui cadru de guvernare participativă, în care cetățeanul nu este doar beneficiar pasiv al deciziilor administrative, ci actor implicat în conturarea politicilor locale²⁰.

Mobilitatea inteligentă constituie o altă dimensiune centrală. Sunt integrate soluții tehnologice orientate spre optimizarea transportului urban, precum sisteme de monitorizare a traficului în timp real. Scopul este acela de a reduce aglomerația, de a diminua impactul asupra mediului și de a facilita o deplasare mai sigură, eficientă și accesibilă pentru toți locuitorii orașului²¹. Astfel, mobilitatea

¹⁶ Y. Zhuang, J. Cenci, J. Zhang, *Review of Big Data Implementation and Expectations in Smart Cities*, în *Buildings* 2024, 14(12); doi: 10.3390/buildings14123717.

¹⁷ Evoluția definițiilor redată în F. Russo et al., *op. cit.*

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ European Parliament, Panel for the Future of Science and Technology, *Social approach to the transition to smart cities*, 2023, disponibil online la [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/737128/EPRS_STU\(2023\)737128_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/737128/EPRS_STU(2023)737128_EN.pdf).

²⁰ *Ibidem.*

²¹ *Ibidem.*

urbană este reconfigurată nu doar din punct de vedere logistic, ci și strategic, în acord cu principiile sustenabilității.

În mod similar, protecția mediului înconjurător se regăsește în centrul agendei orașelor inteligente. Soluțiile de tip *smart environment* includ sisteme pentru monitorizarea calității aerului și a apei, optimizarea consumului de energie, digitalizarea proceselor de reciclare și adoptarea unor practici urbane ecologice, precum dezvoltarea spațiilor verzi sustenabile²². Implicit, tehnologia devine un instrument de prevenție și adaptare la riscurile ecologice generate de urbanizarea accelerată.

Componenta socială este reflectată prin conceptul de cetățeni inteligenți, care exprimă ideea că tehnologia trebuie să servească unei comunități informate, educată digital și implicată activ. În consecință, orașul inteligent nu funcționează în absența unui capital uman capabil să valorifice instrumentele digitale puse la dispoziție²³.

Din perspectivă economică, orașul inteligent susține o economie urbană dinamică, orientată spre inovație, sustenabilitate și impact social. Sub denumirea de economie inteligentă se regăsesc inițiative care valorifică potențialul antreprenoriatului digital, economia circulară, industriile creative și tehnologiile verzi. Noul model economic privilegiază nu doar creșterea competitivității și eficienței, ci și responsabilitatea socială și ecologică a dezvoltării economice²⁴.

În fine, toate aceste componente converg spre un obiectiv comun: asigurarea unei calități superioare a vieții urbane. Conceptul de *smart living* presupune integrarea tehnologiei în serviciile de sănătate, educație, locuire, securitate și infrastructură urbană.²⁵ Se are în vedere crearea unui mediu de viață sigur, sănătos și adaptat nevoilor cetățenilor, în care spațiile publice sunt accesibile, atractive și funcționale.

În ansamblu, orașul inteligent nu se reduce la o simplă infrastructură digitalizată, ci se configurează ca un ecosistem urban interconectat, în care tehnologia este subordonată scopului de a construi comunități echitabile și sustenabile. Această complexitate presupune, însă, și o evaluare atentă a implicațiilor juridice, sociale și etice ale transformării digitale, în special în raport cu valorile fundamentale ale democrației europene, între care protecția vieții private ocupă un loc esențial.

2.2. Protecția datelor cu un caracter personal- valoare fundamentală în dreptul european

Orice dialog cu privire la catalogarea protecției datelor cu caracter personal drept valoare fundamentală presupune o prealabilă și necesară reflecție asupra

²² *Ibidem*.

²³ Raportul UN Habitat, *People Centred –Smart Cities*, disponibil la https://unhabitat.org/sites/default/files/2021/01/fp2-people-centered_smart_cities_04052020.pdf.

²⁴ European Parliament, *Social approach to the transition to smart cities*; Raportul „Smart city- orașul viitorului” al Centrului de Excelență OSINT.

²⁵ Raportul „Smart city – orașul viitorului” al Centrului de Excelență OSINT.

înțelesului noțiunii de valoare. În mod subsecvent, odată delimitată noțiunea de „valoare”, se pot face aprecieri și asupra posibilității ca o normă juridică să întrunească această calitate.

În abordările filosofice contemporane, valorile nu sunt înțelese ca simple convenții sociale sau preferințe individuale, ci ca repere fundamentale ale ordinii simbolice care structurează conviețuirea umană. Ele nu derivă exclusiv din datele empirice ale existenței, ci sunt expresia capacității umane de a conferi sens realității, fiind relevate în „ideile despre semnificația existenței umane și a lumii”²⁶.

Astfel, valorile sunt asociate cu acele repere normative și simbolice care fundamentează coeziunea socială și oferă orientare pentru acțiunea umană. În mod implicit, doar acele norme care reflectă constant o orientare de fond a ordinii juridice, care sunt înrădăcinate în jurisprudență, în practică administrativă și în conștiința colectivă a unei societăți democratice pot dobândi calitatea de valoare fundamentală²⁷.

În această logică, protecția datelor cu caracter personal, ca dimensiune esențială a dreptului la viață privată, se conturează drept o valoare fundamentală în cadrul ordinii juridice europene. Calificarea nu derivă exclusiv din formulări normative, ci este susținută printr-un cadru juridic, în principal Regulamentul (UE) 2016/679 (Regulamentul general privind protecția datelor – GDPR). De asemenea, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, în jurisprudența sa constantă, a reafirmat caracterul fundamental al acestui drept, fiind de referință pentru activitatea Curții decizii precum *Schrems I* (2015) sau *Schrems II* (2020)²⁸. Toate elementele demonstrează nu doar importanța teoretică a dreptului, ci și aplicabilitatea sa practică în raport cu cele mai sensibile domenii ale digitalizării, precum supravegherea sau transferurile internaționale de date.

Din perspectivă funcțională, protecția datelor cu caracter personal servește la garantarea unui echilibru între respectarea autonomiei personale și acela al unei simbioze om-tehnologie²⁹, într-un context în care datele devin resursă strategică. Într-o societate interconectată, în care cetățeanul este tot mai adesea redus la statutul de „producător de date”, dreptul la protecția datelor capătă o dimensiune constitutivă a libertății individuale și a controlului asupra propriei identități.

În plus, integrarea protecției datelor ca valoare fundamentală în cadrul normativ european se manifestă și prin caracterul său transversal. Ea traversează toate domeniile relevante ale politicilor publice și influențează construcția

²⁶ R. Polak, *Values: A Contested Concept. Problem Outline and Interdisciplinary Approaches*, în *Philosophy and Politics - Critical Explorations* 26, 2023, doi: 10.1007/978-3-031-31364-6_2.

²⁷ J.R.T., Muniz, *Legal Principles and Legal Theory*. în *Ratio Juris*, 10(3), 1997, 267–287. doi:10.1111/1467-9337.00061.

²⁸ Raportul EDPS, *Transfers of personal data to third countries*, disponibil online la https://www.edps.europa.eu/system/files/2021-06/21-06-09_case-law-digest_en.pdf.

²⁹ Raportul EDPS Ethics Advisory Group, 2018, disponibil online la https://www.edps.europa.eu/sites/default/files/publication/18-01-25_eag_report_en.pdf.

normativă a altor drepturi, cum ar fi libertatea de exprimare sau liberul acces la informație³⁰.

Drept urmare, se poate concluziona că protecția datelor cu caracter personal îndeplinește nu doar o funcție de reglementare tehnică, ci întruchipează o valoare esențială în ordinea juridică a Uniunii Europene, o valoare ce reflectă o viziune profundă asupra demnității umane în era digitală. Este, așadar, o normă care nu doar prescrie comportamente, ci exprimă un ideal normativ, acela al unei societăți în care tehnologia este pusă în slujba individului, și nu invers.

3. Studiu de caz – automate inteligente de eliberare a titlurilor de călătorie

În contextul Programului Național de Redresare și Reziliență, tot mai multe autorități locale din România inițiază proiecte de tip *smart city*, propunând proiecte ce implică inclusiv supraveghere video sau recunoaștere facială. În continuare, se va analiza un caz de la nivelul unei unități administrativ teritoriale, unde se intenționează achiziționarea unor automate inteligente pentru emiterea titlurilor de călătorie, având drept scop inclusiv „creșterea eficienței energetice și reducerea emisiilor de CO2”³¹.

Din analiza caietului de sarcini reiese că, pe lângă funcția primară a automatelor de achiziție a biletelor, sunt prevăzute și funcționalități auxiliare cu un potențial intruziv semnificativ. Drept exemplu, se dorește „implementarea tehnologiei de recunoaștere facială pentru identificarea persoanelor căutate în bazele de date ale autorităților sau pentru alertarea în cazul unei situații de urgență”³². Chiar dacă aceste măsuri sunt justificate în mod formal prin obiective precum sporirea siguranței călătorilor și optimizarea mobilității urbane, ele implică o prelucrare sistematică, extinsă și potențial invazivă a datelor cu caracter personal ale persoanelor care tranzitează spațiile respective, motiv pentru care acest caz va fi analizat prin prisma legalității, necesității și proporționalității măsurii.

Potrivit articolului 5 alin. (1) lit. (c) din GDPR, orice prelucrare de date trebuie să respecte principiul reducerii la minimum a datelor, și anume să fie adecvată, relevantă și limitată la ceea ce este strict necesar în raport cu scopurile urmărite. În aplicarea principiului, Ghidul 3/2019 al Comitetului European pentru Protecția Datelor (sau *European Data Protection Board*, abreviat EDPB)³³ precizează că operatorul, în acest caz, autoritatea locală, trebuie să realizeze o evaluare critică

³⁰ EDPS, *Privacy, data protection and security*, disponibil online la https://www.edps.europa.eu/data-protection_en.

³¹ Caietul de sarcini al proiectului de achiziție disponibil online la https://www.apulum.ro/images/uploads/fisiere/Caiet_de_sarcini_automate_1.pdf.

³² *Ibidem*.

³³ EDPB, Ghidul 3/2019 privind prelucrarea datelor cu caracter personal prin mijloace video, disponibil online la https://www.edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines_201903_video_devices_ro.pdf.

a caracterului necesar și proporțional al supravegherii video, inclusiv a eventualelor măsuri alternative, mai puțin invazive.

Analizând caietul de sarcini, singurul document disponibil publicului larg în care este descris modul de funcționare al noilor automate, se observă doar menționări a unor scopuri generice, precum „creșterea siguranței”. În condițiile în care măsura ce urmează a fi implementată la nivelul operatorului de transport public implică în mod clar o afectare a dreptului la protecția datelor cu un caracter personal, nu este suficientă o simplă menționare pentru a justifica o măsură de supraveghere video extinsă în spații publice.

Mai mult, caracterul intruziv al supravegherii este agravat de intenția de a introduce tehnologii de recunoaștere facială, cu rol de identificare a persoanelor căutate în bazele de date ale autorităților. O asemenea tehnologie presupune o prelucrare biometrică în sensul art. 9 GDPR, fiind o prelucrare de date sensibile supusă unor restricții sporite. Prelucrarea nu poate fi justificată decât în condiții strict delimitate legal și care implică riscuri majore pentru drepturile și libertățile persoanelor vizate³⁴. În absența unui temei juridic clar, proporțional și necesar, cum ar fi o lege națională specială, care să stabilească în mod explicit condițiile și limitele folosirii recunoașterii faciale, o astfel de măsură ar fi, cel mai probabil, incompatibilă cu exigențele articolului 6 și articolului 9 GDPR.

De asemenea, Ghidul EDPB atrage atenția asupra obligației operatorului de a analiza în mod concret dacă scopul urmărit nu poate fi atins prin măsuri alternative, mai puțin intruzive³⁵. În cazul de față, creșterea securității în stații ar putea fi obținută, cel puțin într-o primă etapă, prin intervenții de tip arhitectural și organizatoric³⁶, precum iluminarea adecvată a stațiilor de transport public, prezența fizică a personalului de securitate, organizarea unor patrulare periodice, delimitarea clară a zonelor de acces. Toate aceste măsuri pot fi implementate fără a se recurge imediat la mijloace automatizate de supraveghere continuă și de identificare biometrică.

Mai mult, orice măsură de supraveghere trebuie evaluată nu în abstract, ci în funcție de contextul concret al prelucrării, de natura și amploarea datelor colectate, de numărul persoanelor afectate și de gradul de așteptare rezonabilă a confidențialității în acel spațiu³⁷. În cazul stațiilor de transport public, este vorba despre zone frecventate zilnic de cetățeni care nu se așteaptă, în mod rezonabil, să fie supuși unei identificări automate. În consecință, o astfel de măsură, dacă nu este justificată printr-o nevoie clară, actuală și documentată, riscă să depășească ceea ce este permis în baza interesului legitim, chiar și într-o eventuală evaluare comparativă între interesele autorității și drepturile fundamentale ale persoanelor vizate.

Cu atât mai mult, caietul de sarcini nu precizează în mod explicit nici durata pentru care datele biometrice ar urma să fie stocate, nici operatorul responsabil de colectarea și prelucrarea acestora. În absența unei asemenea clarificări,

³⁴ *Ibidem.*

³⁵ *Ibidem.*

³⁶ *Ibidem.*

³⁷ *Ibidem.*

principiile legalității și transparenței, consacrate de GDPR sunt încălcate. De asemenea, EDPB subliniază faptul că, atunci când sunt generate modele biometrice în scopul autentificării, datele trebuie șterse imediat după finalizarea procesului de analiză, iar modelele inițiale trebuie păstrate strict pentru atingerea scopului declarat și nu trebuie arhivate în afara unui temei clar stabilit³⁸.

De asemenea, se ridică serioase probleme legate și de condiționarea accesului la un serviciu de transport doar pe baza furnizării de date biometrice. Astfel, chiar presupunând că prelucrarea datelor biometrice s-ar baza pe consimțământul persoanei vizate, acest consimțământ ar fi viciat. Întrucât „în procesul de formare a consimțământului, subiectul de drept analizează avantajele și dezavantajele încheierii actului juridic, ia în considerare consecințele economice și juridice ale acestuia, selectează motivul determinant pentru încheierea actului și ia apoi hotărârea de a încheia actul juridic”³⁹, în cazul prezentat, lipsesc tocmai premisele ce stau la baza obținerii consimțământului. În cazul dat, este evidentă constrângerea dată de necesitatea accesării un serviciu esențial, așa cum arată și interpretările EDPB. Or, atunci când prelucrarea este impusă ca o condiție pentru accesul la un serviciu de interes general, caracterul voluntar este anulat.

Mai mult, în astfel de situații, în care se utilizează recunoașterea facială pentru autentificare sau identificare, operatorul de date este obligat să pună la dispoziția persoanei vizate o alternativă reală care nu implică prelucrarea biometrică. Alternativa trebuie să fie accesibilă, lipsită de constrângeri artificiale și să nu implice costuri suplimentare sau tratamente diferențiate⁴⁰. Atât timp cât lipsește opțiunea reală de refuz, prelucrarea este nu doar disproporționată, ci și lipsită de o bază legală validă. Cu atât mai mult, obligația se extinde și asupra cazurilor în care utilizatorul nu poate, din motive obiective, să furnizeze date biometrice.

În consecință, având în vedere cele menționate, proiectul descris presupune o interferență majoră cu dreptul fundamental la protecția datelor cu caracter personal. În forma sa actuală, sistemul propus nu satisface niciuna dintre condițiile pentru o prelucrare conformă cu dispozițiile legale, ceea ce îl face incompatibil cu regimul de protecție oferit de dreptul Uniunii Europene.

4. Orientări pentru viitoarele proiecte *smart city*

În contextul accelerării proceselor de digitalizare urbană și al extinderii inițiativelor de tip *smart city*, se conturează tot mai acut nevoia unor orientări clare, coerente și aplicabile pentru autoritățile locale în ceea ce privește garantarea respectării vieții private a cetățenilor. Dezvoltarea infrastructurii digitale urbane nu poate fi concepută în afara unui cadru normativ care să asigure, în mod real, echilibrul între eficiența administrativă și protecția drepturilor fundamentale.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ C. T. Ungureanu, I. A. Toader, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. Hamangiu, 2019, p. 192.

⁴⁰ EDPB, Ghidul 3/2019 privind prelucrarea datelor cu caracter personal prin mijloace video.

Din această perspectivă, se impune cu necesitate o dublă abordare în procesul decizional. Pe de o parte, implementarea unor mecanisme autentice de consultare publică, iar pe de altă parte, integrarea unor instrumente de evaluare și validare a măsurilor propuse, orientate spre transparență, proporționalitate și minimizarea impactului asupra vieții private.

Drept urmare, consultarea veritabilă a cetățenilor trebuie să devină o condiție esențială în fundamentarea și implementarea proiectelor de tip oraș inteligent. Consultarea nu poate fi redusă la o simplă formalitate procedurală sau la afișarea sumară a proiectelor în platforme greu accesibile, ci presupune furnizarea de informații clare, inteligibile, accesibile tuturor categoriilor de public și disponibile pentru exprimarea unui punct de vedere informat. În plus, opiniile colectate pe parcurs ar trebui să fie nu doar înregistrate, ci și reflectate efectiv în decizia finală⁴¹.

Pe lângă dimensiunea de ordin procedural, o contribuție valoroasă la creșterea gradului de responsabilizare a autorităților locale în raport cu drepturile fundamentale ale cetățenilor o constituie aplicarea unui model propus la nivel doctrinar⁴², inspirat din principiile GDPR și adaptat specificului *Internet of Things* și al orașelor conectate. Acest model propune un test în trei pași pentru a evalua în ce măsură o inițiativă tehnologică este compatibilă cu cerințele de transparență, proporționalitate și respect al vieții private.

Primul pas constă în identificarea și comunicarea clară a riscurilor potențiale asociate utilizării tehnologiei⁴³. În cazul infrastructurilor urbane inteligente, ar însemna informarea explicită a cetățenilor cu privire la tipurile de date colectate, scopurile utilizării acestora, posibilele consecințe ale prelucrării, precum și scenariile în care aceste date ar putea fi compromise sau utilizate în mod abuziv. Astfel de informații trebuie să fie ușor accesibile, comprehensibile și adaptate diverselor tipuri de utilizatori, inclusiv celor mai vulnerabili sau cu competențe digitale reduse.

Al doilea pas al modelului presupune prezentarea mecanismelor concrete prin care riscurile identificate sunt atenuate⁴⁴. Pot fi incluse proceduri de minimizare a datelor, măsuri de securitate cibernetică, drepturi clare de acces, opoziție și ștergere a datelor, dar și garantarea existenței unor opțiuni alternative pentru cei care nu doresc să participe la sistemele de colectare a datelor personale, mai ales în situațiile în care serviciile publice sunt condiționate de utilizarea de infrastructuri digitale⁴⁵.

În fine, al treilea pas al modelului reclamă existența unor planuri de acțiune transparente, menite să gestioneze situațiile în care mecanismele de protecție eșuează. Într-un peisaj tehnologic în continuă schimbare, riscurile de securitate sau

⁴¹ S. Bvuma, *Understanding Citizen Engagement in the Era of Smart Cities* în volumul *Edge Computing Architecture – Architecture and Applications for Smart Cities*, 2023, disponibil online la <https://www.intechopen.com/chapters/1177693>.

⁴² S. Wachter, *The GDPR and the Internet of Things: A Three-Step Transparency Model*, în *Law Innovation & Tech.* 10, 266, 2018, doi: 10.1080/17579961.2018.1527479.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

breșele de confidențialitate nu pot fi excluse cu desăvârșire. Așadar, autoritățile locale trebuie să fie capabile să răspundă prompt și eficient în astfel de situații, să notifice persoanele afectate și să reducă impactul negativ al incidentelor⁴⁶.

Prin urmare, o guvernare digitală responsabilă în cadrul orașelor inteligente presupune nu doar respectarea literală a normelor legale, ci și asumarea unui set de bune practici care să reflecte o înțelegere profundă a valorii vieții private într-un context marcat de interconectare tehnologică și volum extins de date.

5. Concluzii

Orașele inteligente reprezintă un pas firesc în evoluția urbană, însă succesul acestui model nu poate fi măsurat exclusiv prin eficiență tehnologică, ci și prin capacitatea de a respecta și proteja drepturile fundamentale ale cetățenilor. În centrul acestor drepturi se află viața privată și, în mod particular, protecția datelor cu caracter personal, o valoare recunoscută ca fundamentală în ordinea juridică a Uniunii Europene.

Analiza desfășurată a evidențiat că, deși tehnologiile emergente pot aduce beneficii semnificative pentru administrație și comunitate, ele comportă riscuri majore în absența unor garanții clare de legalitate, transparență și proporționalitate. Practici precum supravegherea biometrică sau colectarea de date fără o justificare riguroasă și fără opțiuni alternative reale pot conduce la forme de ingerință nejustificată în drepturile persoanei.

Așadar, dezvoltarea orașelor inteligente trebuie să fie însoțită de un cadru temeinic de reglementare și de o cultură administrativă centrată pe respectul pentru viața privată, întrucât tehnologia trebuie să servească cetățeanului, nu să-l supravegheze.

Referințe:

- Aoun, C., *The Smart City Cornerstone: Urban Efficiency*, disponibil online la https://www.climateaction.org/images/uploads/documents/Schnieder_smart-city-cornerstone-urban-efficiency.pdf.
- Bvuma, S., *Understanding Citizen Engagement in the Era of Smart Cities* în volumul *Edge Computing Architecture – Architecture and Applications for Smart Cities*, 2023, disponibil online la <https://www.intechopen.com/chapters/1177693>.
- EDPB, Ghidul 3/2019 privind prelucrarea datelor cu caracter personal prin mijloace video, disponibil online la https://www.edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines_201903_video_devices_ro.pdf.
- EDPS, *Privacy, data protection and security*, disponibil online la https://www.edps.europa.eu/data-protection_en.
- European Parliament, Panel for the Future of Science and Technology, *Social approach to the transition to smart cities*, 2023, disponibil online la [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/737128/EPRS_STU\(2023\)737128_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/737128/EPRS_STU(2023)737128_EN.pdf).
- Grabowski, M., *The 18th and 19th Century Industrialization Process as the Main Aspect of City Creation and its Impact on Contemporary City Structures: The Case of Lodz*, disponibil online la <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/471/8/082046/pdf>.

⁴⁶ *Ibidem*.

- Kirkpatrick, A., *The image of the city in antiquity: tracing the origins of urban planning*, disponibil online la <https://dspace.library.uvic.ca/items/5b638142-907c-4b0f-b239-ffadd3246f95>.
- Muniz, J.R.T., *Legal Principles and Legal Theory*. în *Ratio Juris*, 10(3), 1997, 267–287. doi:10.1111/1467-9337.00061.
- Ngai Siu, A., *Smart Cities – Overview, Open Data, Privacy and Management Issues, Standards and Solutions*, în *Urbanie&Urbanus*, Issue 5, p.78-90, 2021.
- Osti, M., *The Ideal Cities Of The Renaissance Between Dream And Reality*, disponibil online la <https://www.politesi.polimi.it/retrieve/a81cb05c-e403-616b-e053-1605fe0a889a/Tesi%20Mattia%20Osti.pdf>.
- Polak, R., *Values: A Contested Concept. Problem Outline and Interdisciplinary Approaches*, în *Philosophy and Politics – Critical Explorations* 26, 2023, doi: 10.1007/978-3-031-31364-6_2.
- Raportul „Smart city – orașul viitorului” al Centrului de Excelență OSINT- disponibil online la https://www.sri.ro/assets/files/publicatii/12_Smart_City.pdf.
- Raportul EDPS Ethics Advisory Group, 2018, disponibil online la https://www.edps.europa.eu/sites/default/files/publication/18-01-25_eag_report_en.pdf.
- Raportul EDPS, *Transfers of personal data to third countries*, disponibil online la https://www.edps.europa.eu/system/files/2021-06/21-06-09_case-law-digest_en.pdf.
- Raportul StadtLABOR Graz, Overview of definitions of „Smart City”, disponibil online la https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/b3c8cbaf-a161-4a99-aaa0-b46a21b1135f/SMACC_Definitions_of_a_Smart_City.pdf.
- Raportul UN Habitat, People Centred- Smart Cities, disponibil online la https://unhabitat.org/sites/default/files/2021/01/fp2-people-centered_smart_cities_04052020.pdf.
- Russo, F., Rindone, C., Panuccio, P., *The process of smart city definition at an EU level*, în *The Sustainable City IX*, 2014, doi: 10.2495/SC140832.
- Smith, M., *Form and Meaning in the Earliest Cities: A New Approach to Ancient Urban Planning*, în *Journal of Planning History* 2007, doi:10.1177/1538513206293713.
- Tonsager, L., Ponder, J., *Privacy Frameworks for Smart Cities*, disponibil online la https://mcity.umich.edu/wp-content/uploads/2023/03/Privacy-Frameworks-for-Smart-Cities_White-Paper_2023.pdf.
- Udris, A.-M., *Protecția Datelor Personale în Interiorul unui Smart City*, în *Curierul Judiciar*, 546, 2021.
- Ungureanu, C.T., Toader, I.A., *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. Hamangiu, 2019;
- Wachter, S., *The GDPR and the Internet of Things: A Three-Step Transparency Model*, în *Law Innovation & Tech.* 10, 266, 2018, doi: 10.1080/17579961.2018.1527479.
- Zhuang, Y., Cenci, J., Zhang, J., *Review of Big Data Implementation and Expectations in Smart Cities*, în *Buildings* 2024, 14(12); doi: 10.3390/buildings14123717.
- Zovico, F., *Presentazione* în A. Bonomi, R. Masiero, *Dalla smart city alla smart land*, ed. Marsilio, 2014.

